

This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Ovaj rad dostupan je za upotrebu pod međunarodnom licencom Creative Commons Attribution 4.0.

Filip Galović

FONOLOŠKI SUSTAV PRAŽNIČKOGA GOVORA

dr. sc. Filip Galović, Hrvatsko katoličko sveučilište, filip.galovic@unicath.hr, Zagreb

izvorni znanstveni članak

UDK 811.163.42'282(497.5)(210.7 Brač)

rukopis primljen: 26. 9. 2017.; prihvaćen za tisak: 16. 11. 2017.

Premda se premoćan broj značajki mjesnoga govora Pražnica na otoku Braču može iščitati iz prošlostoljetnih sintetskih opisa bračkih čakavskih idioma, ovaj govor do sada nije samostalno opisan ni na jednoj jezičnoj ravni, a o njemu postoje tek poneki parcijalni podatci. U članku se na temelju recentnih terenskih istraživanja prikazuju fonološke posebnosti pražničkoga govora. Analizom se pokazalo da je mjesni govor Pražnica čvrst sustav koji je sačuvao svoju strukturu i da novije promjene i inovacije, koje su dotaknule pojedine bračke idiome, nisu zadržle u ovaj govor.

Ključne riječi: čakavsko narječje; južnočakavski dijalekt; brački govori; govor Pražnica; fonologija

1. Uvod

Naselje Pražnica, koje se spominje još u *Povaljskoj listini* (Šimunović 2005: 199), smješteno je u središnjem dijelu otoka Brača oko 7 kilometara južnije od Pučišća, čijoj općini i pripada. Prema podacima Državnoga zavoda za statistiku iz 2011. godine u Pražnicama živi 371 duša. Mnogi su stanovnici i danas težaci, bave se stočarstvom i poljodjelstvom. Ondje se nalazi dječji vrtić, osnovna škola (četiri razreda), pošta, prodavaonica i gostionica. Župna je crkva sv. Ante Opata sagrađena 1400. godine, koji je glavni patron župe i koji se slavi na poseban način. Pražničani mnogo drže do crkvenih i pučkih pobožnosti pa se osobito štuje Veliki tjedan, Tijelovo, Velika Gospa, Svi Sveti i Božić.

Govor je naselja Pražnica čakavski. Iako brojni čimbenici danas mijenjaju strukturu nekih govora, izgledno je da je pražnički idiom čvrst sustav koji se

uvelike opire mijenama i da su mogući nanosi sasvim ograničena domašaja. Govor je ovoga naselja dobro sačuvan u sviju naraštaja, a potrebno je naglasiti da domaćim idiomom beziznimno govori i najmlađi svijet.

2. Brački govori i pražnički govor u dosadanjoj dijalektološkoj literaturi

Vrijedan je opis jezičnih posebnosti bračkih čakavskih govora objavio Mate Hraste početkom 40-ih godina (*Čakavski dijalekat ostrva Brača*), a slične opise 70-ih godina objavljuje Petar Šimunović (*Čakavština srednjodalmatinskih otoka; Ogled jezičnih osobina bračke čakavštine*). Govor je Pražnica, pored govora Ložišća i Sumartina, istražen u drugoj polovici XX. stoljeća kao punkt za *Hrvatski jezični atlas*. Ispunjeni se kvestionari čuvaju u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje u Zagrebu, a tadanja istraživanja govora spomenutih bračkih idioma, nažalost, do dan-danas nisu objavljena.¹ Pražnički je govor 80-ih godina obuhvaćen u istraživanju sličnosti i razlika govora otoka Brača (*Sličnosti i razlike u govorima otoka Brača kao odraz migracijskih kretanja*), odnosno terenski je ispitano 350 riječi bazičnoga rječnika svakoga od 16 bračkih naselja (Sujoldžić, Finka, Šimunović, Rudan). Petar Šimunović početkom je ovoga stoljeća objavio opsežan *Rječnik bračkih čakavskih govora*, kojemu je temelj govor rodne mu Dračevice. U novije se vrijeme nekim bračkim idiomima bavi Filip Galović koji je objavio nekoliko članaka o njima. Nataša Šprljan na temelju je duljega terenskoga rada godine 2015. doktorirala na akcentuaciji govora Selaca.

Govor Pražnica do sada nije samostalno opisan ni na jednoj jezičnoj ravni. Tek se pojedine dijalektološke pripomene o ovome govoru mogu pronaći, primjerice, u pjesničkoj zbirci pisanoj pražničkim govorom *Pod zvizdamin* ili *U pustinji jubavi* Tomislava Dorotića, a koje je ispisao Petar Šimunović. Spomenuti je Tomislav Dorotić pisao poeziju hrvatskim standardnim jezikom, ali i čakavskim govorom Pražnica, a u novije vrijeme i mlada Silvija Buvinić piše zanimljive stihove ovim mjesnim govorom, pa i oni stanovitim dijelom mogu upotpuniti poneka saznanja o pražničkome idiomu. Valja ovdje navesti i *Prožniški libar. Riči, judi, zgode i još puno tega, sve prožniško* Ive Ivelića iz 2015. godine koji je potonju knjigu napisao bez znanstvenih

¹ Iako je za nove analize poželjno proučavanje i starije građe, ispunjeni mi kvestionar nije bio dostupan, stoga ranije zabilježeni podatci nisu bili uvršteni u ovaj rad. Rad se u cijelosti oslanja na nova terenska istraživanja autora ovoga rada.

pretenzija, iz ljubavi prema svojem naselju i ljudima ondje. Godine 2017. Josip Lisac objavljuje rad *Pražnički govor u poeziji Tomislava Dorotića* u kojem raščlanjuje jezik Dorotićeve zbirke *Pod zvizdamin*. U pripremi je za tisak članak Zdravke Biočine, Ive Bašić i Gordane Varošane-Škarić koji se bavi prozodijskim sustavom pražničkoga govora s akustičke strane.

3. Recentno terensko istraživanje pražničkoga govora

Ciljem je recentnoga terenskoga istraživanja bilo zabilježiti i analizirati fonološke posebnosti pražničkoga idioma. Istraživanja su na terenu intenzivno vršena u kolovozu 2017. godine. Mnoge su karakteristike govora ovjerene u slobodnim razgovorima s konzultantima, a vrijedan je materijal dobiven pomoću posebno koncipiranoga kvestionara na temelju su kojega ispitane pojedine značajke govora na fonološkoj ravni.

Karta 1. Geografski položaj područja istraživanja

Glavnim su informatorima bili Marija Kusanović (rođ. Klinčić) (1930.) i Silvija Buvinić (1993.). Pojedini su važni podatci dobiveni od Franke Jerčić (1926.), Frane Jerčića (1928.), don Tonča Kusanovića (1951.) i Slobodana Kusanovića (1957.). Iako je nakon djetinjstva živjela van Praznica, a danas u Zagrebu, pražnički je govor dobro konzervirala Rosanda Dorotić (rođ. Kojatić) (1928.) koja je ispričala mnoge pražničke zgode i odgovorila na brojna pitanja.² Ista mi je predala podeblji rukopis s pražničkim riječima

² Riječ je, upravo, o supruzi spomenutoga Tomislava Dorotića koji je njezinim idiomom pisao poeziju znatne književne vrijednosti, ali veoma vrijedne i s dijalektološkog aspekta.

koje je prikupljao njezin suprug, pa su poneke riječi iz toga korpusa također bile provjerene kod izvornih govornika i uvrštene u ovaj rad. Neke sam podatke uspio čuti i zapisati od starije muške čeljadi koja se nedjeljom okuplja „pol murvon” u središtu naselja.

4. Fonologija mjesnoga govora Pražnica na otoku Braču

4.1. Vokalski sustav

4.1.1. Vokalski se sustav mjesnoga govora Pražnica sastoji od ovih jedinica:

<i>ī</i>		<i>ū</i>		<i>i</i>		<i>u</i>
<i>ē</i>		<i>ō</i>				
	<i>ā</i>			<i>e</i>		<i>o</i>
				<i>a</i>		

Funkciju silabema vrši i *ɾ*.

4.1.2. Vokal koji prethodi dočetnomu nazalu okaziono može preuzeti nazalnost: [*jed̥̃*] (‘jedan’), [*jūd̥̃m̃a*] DLI mn.

Na mjestu se nekadanje duljine može javiti blaga zatvorenost kratkoga zanaglasnoga *o*.

4.1.3. Distribucija je vokalskih fonema pretežito slobodna. Svaki od vokala, u načelu, može stajati u inicijalnoj, medijalnoj i finalnoj poziciji u riječi, ispred i iza bilo kojega konsonanta, osim uz *ɾ*.

Dugi vokali, osim *ā*, mogu stajati pod dugim akcentom i u dugome nenaglašenome slogu, koji se, sudeći po prikupljenome materijalu, može ostvariti neposredno ispred kratkoga silaznoga ili dugoga silaznoga akcenta. Vokal *ā* u pravilu se javlja samo u naglašenim nefinalnim slogovima i pod akutom.³ Dakle, takav *ā* ne mijenja vokalsku boju za razliku od polaznog *ā* koji se zatvorio do *ō*, a čija se zatvorenost čuva i u naknadno pokraćenim zanaglasnim slogovima.

Kratki vokali mogu stajati pod akcentom te ispred i iza akcenta.

³ Usamljeni su primjeri u kojima *a* dolazi pod dugim silaznim akcentom, npr. *gāšo* (‘lijenčina’), *kāpo* (‘upravitelj staja’), *Grāmpa* (nadimak) ili u nenaglašenim slogovima, npr. *konzulātā* G jd.

Slogotvorni je *r* uvijek kratak,⁴ a može biti naglašen i nenaglašen. U načelu se pojavljuje između dvaju nevokala. Za ovoga istraživanja nema potvrde da fonem *r* vrši slogotvornu funkciju u inicijalnome položaju ispred konsonanta. U govoru se čuje prilog *stop̣ṛ* ('ovaj čas, upravo'), gdje je *ṛ* postavljen na samome koncu riječi, ali i ondje pred *ṛ* može prirasti popratni *e*.

Tablica 1. *Primjeri dugih naglašenih i nenaglašenih vokala*

vokal	naglašen	nenaglašen	
		prednaglasni	zanaglasni
a	<i>lozāmi(n)</i> DLI mn., <i>pijāca</i> , <i>drāča</i>	-	-
ɛ	<i>divotɛ</i> G jd., <i>kotlɛnka</i> , <i>protrɛšli</i> gl. pridj. rad. m. mn.	<i>krɛčila</i> gl. pridj. rad. ž. jd. ('rukom otkidati grane'), <i>poštɛrā</i> GA jd. ('poštar'), <i>uštɛdi</i> gl. pridj. rad. m. jd.	-
i	<i>duzina</i> ('dvanaest jednakih predmeta'), <i>lišće</i> , <i>razumīn</i>	<i>dobričāk</i> ('dobro čeljade'), <i>jītɛ</i> , <i>mučitɛ</i> 2. mn. prez.	-
o	<i>baraškōda</i> ('tuča, skandal'), <i>četrvtōk</i> ('konj od četiri godine'), <i>nadōren</i> neodr. pridj. m. jd.	<i>gñōvīt</i> , <i>izōjdīte</i> 2. mn. imp!, <i>odōvāt</i> ('udavati')	-
ɔ	<i>dōjdemo</i> 1. mn. prez., <i>prodōl</i> , <i>svojōn</i> DL jd.	<i>dvōrīma(n)</i> DLI mn., <i>Gōspā</i> , <i>mōrū</i> DL jd.	-
u	<i>krakūn</i> ('zasun'), <i>lūžnōk</i> ('komad krpe u procesu lušijavanja'), <i>polprūg</i> ('dio samara')	<i>xūpīt</i> ('prijati'), <i>jūbōv</i> , <i>tūstā</i> neodr. pridj. ž. jd.	-

⁴ Polazni je *ṛ* skraćen: *čṛv*, *ḳṛv*.

Tablica 2. Primjeri kratkih naglašenih i nenaglašenih vokala

vokal	naglašen	nenaglašen	
		prednaglasni	zanaglasni
a	<i>ispovīdāt, xudobā, ramenā</i> N mn.	<i>banīca</i> ('stari austrougarski kovani novčić'), <i>kalamīta</i> ('gromobran'), <i>vazmī</i> 2. jd. imp!	<i>ingvāštar</i> ('katran'), <i>krūxa</i> G jd., <i>mriža</i>
e	<i>jēmomo</i> 1. mn. prez., <i>potrēfilo</i> gl. pridj. rad. s. jd., <i>zovē</i> 3. jd. prez.	<i>glavešīna, jemātva</i> ('berba grožđa'), <i>serenōda</i>	<i>kōstret, xāješ</i> 2. jd. prez. ('mariti'), <i>mīsečini</i> DL jd.
i	<i>mīslila</i> gl. pridj. rad. ž. jd., <i>pokažīvoli</i> gl. pridj. rad. m. mn., <i>ježuvīt</i> ('isusovac')	<i>decimōr</i> ('decimalna vaga'), <i>fabricēr</i> ('član crkvenoga savjeta'), <i>škurinē</i> G jd.	<i>čimāvica, gāzit, govōrimo</i> 1. mn. prez.
o	<i>bōrima(n)</i> DLI mn., <i>būzdō</i> ('glupan'), <i>doxōdi</i> 3. jd. prez.	<i>godīšte, grdobā, svidočit</i>	<i>cīpomo</i> 1. mn. prez., <i>gūtov</i> neod. pridj. m. jd. ('neokretan'), <i>īspovid</i>
u	<i>kadūja, ūmisto</i> pril., <i>živedū</i> 3. mn. prez.	<i>faturēta, fortunōl</i> ('jak vjetar, oluja'), <i>prutīt</i>	<i>barīlu</i> DL jd., <i>jābuka, parčēlu</i> A jd.

Tablica 3. Silabem *r*

kratak	naglašen	nenaglašen	
		prednaglasni	zanaglasni
ṛ	<i>kṛt</i> ('komad'), <i>navṛtōt</i> ('navrtati'), <i>nōpṛstak</i> ('naprstak')	<i>xržī</i> 3. jd. prez., <i>vrviča</i> ('konop od kozje dlake'), <i>zafrkōvāt</i>	<i>nēkrst</i> ('nekršteno čeljade, nevjernik'), <i>nīzbrdo</i> pril., <i>tāprč</i> ('ostatak posjećenoga stabla')

4.1.4. Dvočlane su vokalske sekvencije obične: *āuti* N mn., *kaīt, kaiš, kalaīsor, lēut, mjaūče* 3. jd. prez., *naučit, naušan, praunūk, priurēdit, rēuma, zainōdit se* ('zainatiti se'), *zaūjit* ('začiniti uljem') iako je u pojedinim primjerima registrirano razbijanje zijeva umetanjem sonanta *j* ili *v*: *gostijōna, kamijōnī* N mn., *tejtōtar; bavūl, ježuvīt* ('isusovac'). Zijev može biti spriječen kontrakcijom: *kōda* ('kao da'), *nōpoko, pōs* ('pojas'), *stōt* ('stajati; boraviti'). Zabilježen je oblik *vā* ('valja'), pored nekontrahiranoga, a dolaze i primjeri poput *nīmomo* ('nemamo').

4.1.5. Finalni je vokal *i* dosljedno reduciran u dočetu glagolskoga priloga sadašnjega (*pīvojuť*) te u infinitivnome dočetu (*pomōť, skrōtīt*), a fakultativno je isključenju sklon i finalni *-t* (*prodōvā*).⁵ Redukcije su vokala zamijećene u oblicima imperativa (*mūč, mūšte*). Vokal može otpasti u pojavnicama tipa *onāmo/nāmo*,⁶ *nūda/onūda* i sl.

4.1.6. Dodavanje je vokala evidentirano u primjeru *s mēnon* gdje se vokal *e* analoški umeće. Sustavno se govori *omēndula* ('badem'), *ōmira* ('mjera'), *orēbāc* ('vrabac'), dakle s predmetanjem vokala *o*. Fakultativno je dodavanje vokala registrirano u primjerima tipa *otī/tī, otō/tō*.

Prijedlozima, koji svršavaju na konsonant, u poziciji proklize ispred drugoga konsonanta ponekad može prionuti vokal: *uza nīdra, niza skāle*.

U dijelu su ovjera strane konsonantske skupine u finalnoj poziciji uklonjene uvrštenjem vokala između sastavnica konsonantske skupine: *fundamēnat, inkānat* ('dražba, ovrha'), *tastamēnat* ('oporuka'). Čuo sam u Pražnicama i *asvālat* ('asfalt').

4.1.7. U izoliranim riječima uz inicijalni vokal može biti postavljen konsonant *j* u protetskoj službi. Redovito se govori *jūsta*, nerijetko i primjeri *jōpet*⁷ i *jīst*, ali *Amērike, ĩme, ĩstina, ūpala* (često *pūnta*), *ŭ oči, ūsna*.

4.1.8. Čakavski su govori otoka Braća dijelom južnočakavskoga dijalekta, stoga je riječ o ikavskim govorima. U prazničkome je idiomu 'jat' sustavno zamijenjen vokalom *i* u korijenskim, tvorbenim i gramatičkim morfemima: *cvīt, dvī, kolīno, kuđija, mišina* ('mješina'), *ovīx, poletīt, smīx, svīdōk, u sēbi, vridan* neoddr. pridj. m. jd., *zabīlīt*.

Brački čakavski idiomi sadrže i ograničen broj stalnih ekavizama,⁸ koji su zasvjedočeni i u mjesnome govoru Pražnica: *cēsta, kōren*,⁹ *ōbedvī, ozlēđīt, staresīna, telesīna, zanovētāt, osēknūt (se)* i još neki. Noviji je ekavizam *na*

⁵ Nema redukcije finalnoga *-t* u primjerima tipa *vazēst*.

⁶ Tu se čuje i akcent *onāmō/onāmo, nāmō/nāmo; ovāmō/ovāmo, vāmō/vāmo* i sl.

⁷ Možda od *i + opet*.

⁸ Hraste navodi: „Zamenu ovoga glasa [ě] sa *e* nalazimo u istim rečima kao i na Hvaru, dakle: *vēnac, ozlēđīt(t), ōzleda, staresīna i starišīna, ōseka, osēknūt(t), zēnica i zīnica, vēja i vīja, sēst, sedīt(t) i siđīt(t), sedīn i sidīn*. Ovamo bi se mogle ubrojiti i reči: *zanovētāt(t), kōren, korēnje, iskorēnīt(t), gōre, dōle i gōri, dōli...*” (1940: 17). Slično ističe i Šimunović: „U njima [bračkim govorima] se ipak nalazi nekoliko ekavizama kao npr. u leksemima: *vēnac, ōzleda, kōren, telesō, staresīna, osēknūt, ozlēđīt, zanovētāt (...), vretenō, ōbe, ōbedvī, Bēlić, kōstret, jāstreb, sest*, u kojem je *e* vjerojatno ujednačen prema prezentu (**sēdq*)” (2009: 23).

⁹ Tu nije sigurno potječe li *e* od 'jata' ili staroga *e*.

primêr. Mnogi čakavski govori otoka Brača poznaju ekavizam *zënica*, no za ovoga je istraživanja u pražničkome notirano *zìnica*. Ovjeren je lik *sëst*, koji je nastao analogijom prema praslavenskomu prezentskomu obliku **sędŏ*, pa odatle i obilati primjeri: *prisëst*, *sëst* – *sëla* – *së*, *zasëst*.

Govore se oblici *tôte/tôtê*, *ovôde/ovôdê* u kojima u rjeđim okolnostima može zamuknuti krajnji vokal pa se čuje *tôt*, *ovôd*, *gôr* i sl.

Supstitucija se 'jata' vokalom *i* zrcali i u leksemima tipa *gñizdô*, *nîdra*, *orîx*. Prijedlog 'prema' glasi *prîma*, a vokal *i* stoji i u složenici *primalîte*.

U riječi je romanskoga postanja *präska* ('breskva') evidentirana stara mijena **ě* > *a*.

Posvema je prirodno da se okaziono javlja i jekavski odraz, pretežito u pokojoj riječi iz novijega nanosa, no ta pojava nimalo ne ugrožava ikavski tip govora: *cjêv*, *mjêrilo*, *Ńëmăc*, *osjêton* 1. jd. prez.

4.1.9. Kontinuata je starohrvatskoga 'šva' (*ə* < **ʋ*, **ʌ*) sustavno vokal *a*, odnosno nakon kasnije kvalitativne promjene i *o*: *dôn*, *lagăt*, *ôgoñ*, *otăc*, *păs*, *rôž*, *smôkov* G mn., *sôn*, *tîsan*, *vîtar*.

U čitavoj se paradigmi imenice 'pas' proteže vokal *a*: *pasă* GA jd. – *pasû* DL jd. – *pasôn* I jd. – *pasî* N mn. itd.

Čakavskim su govorima, uz pokoju ovjeru u štokavskim i kajkavskim govorima, svojstveni primjeri nepreventivnih punih vokalizacija slaboga 'šva', što je registrirano i u govoru Pražnica: *jaglă*, *văzda*, *vazêst* – *vazêla* – *vazmî*.¹⁰ U oblicima se glagola 'uzeti' ipak danas sukobljavaju likovi *va-* i *u-*. Govori se *Uzmă* (pored novijega *Uskr̥s*), a i u ostalim je nalazima potvrđeno *u-*: *udovîca*, *unûk*, *ușênak*, *ûvik*, *užgăt*, uz usamljeni slučaj *tôrij* ('utorak') gdje je inicijalno *v* u ishodišnojezičnome prefiksu **ʋb-* > *və-* nakon likvidacije poluglasa otpalo. Dakako, dolaze primjeri kao *u brodû*, *u tēbi*, *u selû*, koji prezentiraju da je protojezični prijedlog **ʋb* > *və* sustavno prešao u *u*.

4.1.10. Protojezični i starojezični fonem **ʎ* konsekventno je reflektirao u vokal *u*: *dûbăt*, *dužină*, *jăbuka*, *pomûst*, *požûtît*, *pûn*, *sûnce*, *suză*, *tûst*, *vûna*.

Protojezični stražnji nazal **ɔ*, odnosno starojezični *ɔ*, dobio je supstituciju *u*, čime je podudaran s refleksom **ʎ*: *bûdeș* 2. jd. prez., *dûb*, *grûb*, *izmûtît*, *klûko* ('klupko'), *kupînica*, *kûs*, *mojû* A jd., *mûkă* ('brašno'), *mûž*, *păuk*, *prût*, *pût*, *utrôbica*, *žejûd*.

¹⁰ Pojavi se jake čakavske vokalnosti mogu pridodati i zatvoreni vokali (Moguš 1977: 23–29).

4.1.11. Rezultat je denazalizacije protojezičnoga prednjega nazala * ϵ u čakavskome narječju dvojak. U ispitivanome je idiomu starija zamjena vokalom *a* u nekadanoj poziciji * ϵ nakon palatala *j*, *č*, *ž* provedena u primjerima: *jazīk*, *požāt*, *žāñot*, *zajōt* – *zajōla*, *ujōt* – *ujōla* – *ujōtēmo* te nešto rjeđe *prijōt*. Stariji je svijet govorio *žātva*, no taj se leksem danas u govoru zadržao samo kao trag. U navedenoj je poziciji uočena i novija zamjena: *jěcam*, *načēt* – *nāčeli*, *počēt* – *počēla*, *žēdan*, *žēja* ('žeda').¹¹ Razumije se, u slijedu je nepalatalnoga konsonanta nosnik * ϵ jednoznačno zamijenjen vokalom *e*: *brīme*, *desētāk*, *mēso*, *napēt* inf., *pāmet*, *telētina*.

4.1.12. Slogotvorni je *r* uvijek kratak i nema popratnoga vokala, a može biti naglašen ili nenaglašen: *břž* ('možda'), *navřte* 3. jd. prez. ('kalemiti, navrtati'), *přč*, *sřce*, *zavřnen* 1. jd. prez.; *držāva*, *krměj*, *prvī*, *ukrcāt*; *nřzbrdo*, *ūzbrdo*.

Inicijalno je *r* otklonjeno prirastanjem vokalskoga elementa *e* u pridjevu *erjōv* ('loš, zao').

Slogotvorno je *r* dobilo konsonantsku funkciju u nalazu *ūmri* gl. pridj. rad. m. jd.

4.1.13. Prijevojni je lik s vokalom *e* u glagolima *rěst* i *krěst* te njihovim izvedenicama (*izrěstě* – *narěsla* – *narěšće*; *poKrěla* – *ukrěla*) te u leksemu *orěbàc* sustavno zastupljen u prazničkome govoru. Za značenje 'krađa' dolazi *krěja* (*dicà su išli u krěju*).

4.1.14. Registrirani su primjeri *grēb* – *grēbi* N mn. Značenje 'mjesto gdje se nalaze grobovi, groblje' pokriva leksem *grōbje*.

4.1.15. U riječima *steplīt*, *těpal*, *teplīca* ('toplina') čuva se jedna od praslavenskih dubleta **topl*-/ **tepl*-, dakle ona s vokalom *e*.

¹¹ Nabrojeni su primjeri uobičajeni i u ostalim bračkim čakavskim govorima. Jedino su se u ložiškome govoru u reliktima zadržali primjeri *žōja*, *žōdan* i *žōjan*, gdje je *ō* < *ā* (usp. Galović 2014b: 88–89).

4.2. Konsonantski sustav

4.2.1. Konsonantski sustav pražničkoga govora čine ovi fonemi:

sonanti				šumni konsonanti (opstruenti, šumnici)			
<i>v</i>			<i>m</i>	<i>p</i>	<i>b</i>	<i>f</i>	
	<i>l</i>	<i>r</i>	<i>n</i>	<i>t</i>	<i>d</i>		
<i>j</i>			<i>ñ</i>	<i>c</i>		<i>s</i>	<i>z</i>
				<i>tʰ</i>	(<i>dʰ</i>)		
				<i>č</i>		<i>š</i>	<i>ž</i>
				<i>k</i>	<i>g</i>	<i>x</i>	

4.2.2. Nazalni se *n* ostvaruje u svojoj velarnoj varijanti ispred *k* i *g*: [čũŋka], [tõŋkã] neodr. pridj. ž. jd., [štõŋga] ('stup, podupirač').

Fonem *č* ima nešto mekši izgovor, ostvaruje se gotovo kao srednje *č*.

4.2.3. Distribucija je konsonanata, također, uglavnom slobodna. Svi se konsonanti mogu nalaziti u inicijalnoj, medijalnoj i finalnoj poziciji u riječi, izuzimajući izvjesna ograničenja u konsonantskim skupinama.

Od finalnih se konsonantskih skupina u domaćim riječima javljaju *st*, *št*, *zd* (za *žd* nema potvrda): *lĩnõst*, *mõst* ('mast'); *gõdišt* G mn., *přĩšt*; *zvízd* G mn. Riječi preuzete iz drugih jezika narušavaju izneseno pravilo: *deštũrb* ('smetnja'), *finõnc* ('porezno-carinski stražar'), *furẽšt*, *jandõrm* ('žandar'), *kortejõnt* ('simpatija, udvarač'), *mužikõnt*. Ponekad se te skupine razbijaju umetanjem vokala (v. 4.1.6.).

4.2.4. Fonem *ž* nije zasvjedočen u inventaru konsonantskih fonema, što je jedna od temeljnih čakavskih vlastitosti. Prazno je mjesto u kojem se nije razvila fonemska jedinica *ž*: *svjẽdožba*, *žẽp*, *žĩgerica*.

4.2.5. U konsonantskim se sustavima čakavskih govora fonem *x* vlada kao stabilan. Da je tako i u pražničkome govoru, signaliziraju ovjere: *xãjete* 2. mn. prez. ('mariti'), *xlõđit*, *xmũťãk* ('pokvareno jaje'), *xudobã*; *doxodĩ* gl. pridj. rad. m. jd., *mixũr*, *mũxõr* ('vrsta trave'), *nẽxoteť* ('nehotice'), *nesxõran* ('nezahvalan'), *oxãštrĩš* 2. jd. prez., *straxĩv*, *uzjãxo* gl. pridj. rad. m. jd., *zaxlõđit*; *grĩx*, *maštĩlix* G mn., *pũx* ('vrsta životinje'), *siromãx*, *smĩx*, *sũx*, *tũjĩx* G mn.

Fonem *x* može otpasti u izoliranim riječima, kao npr. u *dřẽmo* 1. mn. prez.

4.2.6. Potvrde dopuštaju zaključak da fonem *f* uglavnom dolazi u riječima stranoga postanja: *faturẽta* ('posao izvan redovitoga posla'), *ferõl*,

fregăt, frementün, fundăt ('talog crne kave'), *fundamènat, garîful* ('karanfil'), *kafën* ('smed'), *naftalina, profeseür, rëful* ('snažan udar vjetra'), *Sërafin, šufîştik* ('sitničav, pedantan'), *şufît, trëfit, tûfina* ('miris stareži').

Kako se očekuje, fonem *f* rezultat je izmjene stare skupine *pv*: *ûfoñe, ûfot se*.

Skupina *xv* svela se na *f* u većinskim primjerima: *fôlă (fôlă ti), fôlimo* 1. mn. prez., *pofôlîle* gl. pridj. rad. ž. mn., *zafôlît*. Ipak, u riječima *Xvôr/Fôr* i *Xvorăni/Forăni* cirkuliraju dvostruke varijante.

Zasebno treba istaknuti nalaze tipa *xumăt, xumôr* gdje je *x* zauzeo mjesto fonema *f*.

4.2.7. Fonem *j* refleks je jotacije skupina **d̥i* i *dəj* u premoćnome broju slučajeve: *mejôş, mlajarija, prēja, rōjen, rōjok, sāja, slăji, tujîn, žēja*, a isti je ovjeren i u nizu primljenih riječi: *jakêta, jelôž* ('ljubomorani, zavidani'), *jêmetar* ('geometar, mjernik'), *jêmper, jentîl* ('elegantan, vitak'), *kortejônt, ştajûn, vijôj*. Efemerno se javljaju primjeri s fonemom *d'*, kojega treba smatrati kao noviji import: *dîta, lidêr* ('vodenast'), *obrôd'en, ôndel* ('anđeo').

4.2.8. Protojezične su konsonantske skupine **zg̥i* i **zd̥i* te starojezične *zg̥j* i *zd̥j* dale čakavske rezultate: *dažjă* G jd., *grôzje, gvôzja* ('oveća stupica od željeza'), *gvozjică* ('stupica od željeza'), *môžjoni, zvîžjot – zvîžjes* 2. jd. prez. Harmoniju remeti izolirani leksem *gvožďarija*.

4.2.9. Fonem *t'*, koji ima tipičan čakavski izgovor,¹² odraz je jotacije u skupinama **t̥i* i *təj*. Za ilustraciju može poslužiti nekoliko primjera: *brăta, kûta, kusît, nôţ, prûte, srîta*.

4.2.10. Šćakavski je refleks *št'* iz primarne jotacije skupina **sk̥i, *st̥i* te iz sekundarne jotacije skupina *skəj, stəj* dosljedan u prazničkome govoru: *darôvştina, xladîşte, kliştă, koştica, krštenica, nataştë, oştëtî, raspûştën, şţeta, şţôp, şţucot – şţuco* 3. jd. prez., *uştêdît, uştîpô* gl. pridj. rad. m. jd.

4.2.11. Brački teren nije jedinstven ni po čuvanju skupine *čr*. Stara je skupina *čr* u govoru Praznica zadržana u priličnoj mjeri: *črîvo, črjenica, čřv, čřvěj* ('vrsta jestive trave'), *učřpot*, ali *crjênăk* ('vrsta grožđa; vrsta vinove loze'), *crîăvina* ('crni gusti oblaci'), *pocrvenît*.

4.2.12. Stara je konsonantska skupina *čt*, kako se očekuje, prešla u *št*: *poştên, poştivăt, proştît – proştîj* 2. jd. imp!, *ştêne* ('čitanje u crkvi').

¹² O artikulaciji *t'* v. Moguš (1977: 65).

4.2.13. Konsonantske su skupine *šk, šp, št* razvijene u primljenih riječi: *škandalèt, škartòc, škina; špalina, špañulèt, šporkùja; poteštòt, šotovèšta, štùf, štùmak*. U manjem su broju leksema spomenute skupine ovjerene kao nepalatalne, npr. *manìstra, skùla, spìza*.

4.2.14. Na granicama prefiksalnoga i korijenskoga morfema u prezentskim se osnovama glagola prefigiranih s **iti* konsekvantno ostvaruje skupina *jd*: *dòjden, izòjđite, nòjdete, pròjde, obòjdemo*.

U infinitivnim je osnovama ovjeren *ť*, što je rezultanta procesa *jt > tj > tť*: *dòť, nòť, pòť* i sl.

4.2.15. U govoru je Praznica na mjestu fonema *ĺ* nastupio *j*: *grmjāvina, grùbji komp., divjòk, kàpja, košùja, kròj, kuđija, kùpjen* pridj. trp. m. jd., *medāja, neđija, nevòja, pogòbjen, pòsteja, slòmjen* pridj. trp. m. jd., *šupjā* neod. pridj. ž. jd., *vòjon se* 1. jd. prez., *zemjā, žùj*. Zbog promjene *ĺ* u *j* ne može se zaključiti je li epentetski *l* bio umetnut u sljedove *pj, bj, vj, mj*.

Veoma su usamljeni primjeri u kojima na mjestu *ĺ* stoji *l*: *plèskot, Žèlko (Žèlkota GA jd.)*.

U pojedinim riječima jotovanje nije provedeno, odnosno izgovor je jedinica *l* i *j* nesliven: *Bòljanin, soljèra, vesèlje*.

4.2.16. Mijena je finalnoga *-m* u *-n* u nastavcima i nepromjenjivim riječima svojstvena i ovom govoru: *čùjen, mojòn sestròn, pìton* 1. jd. prez., *sa tēškin životòn, sèdan, s kìn*.

Na dočetu leksičkoga morfema promjenjivih vrsta riječi *-m*, u pravilu, nije podvrgnut promjeni: *bràtim, đim, kùm, mulòm* ('rebra s mesom'), *sròm, zòjòm*. Pomalo je neobično, no ipak se razmjerno rijetko može javiti i *-n*, primjerice *ùltin*.

Zamjena je *-m* s *-n* zavladała i na dočetu unutrašnjega sloga: *Xunčònka* ('stanovnica Gornjega Humca'), *osandesèt, zapòntit*.

U položaju se ispred bilabijala *b* i *p* ostvaruje [m]: *imbotìda* ('vrsta prekrivača'), *imbòzd, kampanèl, tēmpal* ('crkva').

4.2.17. Finalni je slogovni *l*:

a) zadržan na dočetu riječi u imenica, pridjeva i priloga: *čāvol, jāval, kotòl, macèl* ('klaonica'), *misal, pandil* ('suknja'), *posòl, stòl; dèbel, òbal, stābil* ('čvrst, stabilan'), *zdril, zòl; odizdòl/ozdòl, pòl*;

b) zadržan na dočetu unutarnjega sloga: *barilci* N mn. (prema *barilac*), *golcā* G jd. (prema *golāc*), *molbā, mūlci* N mn. (prema *mūlāc*), *pòlcix* G mn.

(prema *pōlāc* 'vrsta nametnika na boru'), *učēlka* G jd. (prema *učēlak* 'zabat, pročelje kuće'), *veltrīna*;

c) utrnut u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga: *dočēko*, *doxodī*, *dōni*, *dōvō*, *metō*, *mlōti*, *povūko*, *vāze*, *zapō*.

4.2.18. Rasterećenje napetosti u rubnim zonama sloga funkcionira na ove načine:

a) afrikata se zamjenjuje frikativom: *bōraški*, *kūška*, *kvōška*, *māška*, *prōžniški*, *težōški*;

b) okluziv se zamjenjuje sonantom: *ōlbor*, *olgojīla* gl. pridj. rad. ž. jd., *polpīsāt*, *ženīlba* te u primjerima tipa *ol mēne*, *pol krōv*;

c) okluziv se likvidira: *splīski*, *susīstvo*.

Prisutna je tendencija za uklanjanjem netipičnih konsonantskih skupina na način da se prvi član skupine likvidira: *čelā*, *tēp*, *dī*, *kō*, *sovāt*, *šenīca*, *tīca*.

4.2.19. Sonant *v* u okruženju sa sonantom *r* ili slogotvornim *r* u istome ili u sljedećem slogu pokatkada može biti eliminiran: *sēkar*, *sekřva*, *srbi* 3. jd. prez., ali *četvrti*, *mrtvāc*, *stvorīt*, *svřdol* ('svrdlo'), *tvřd*.

4.2.20. Skupina je *vs* (< *vəs* < **vbs*) nakon redukcije poluglasa i provedene metateze izmijenjena u *sv*: *svāk*, *svē*, *svēmu*. U liku *vās*, koji je frekventan u govoru, metateza nije provedena jer je 'šva' u jakome položaju dao *a*, pa nije prijetio razvoj netipične konsonantske skupine.

4.2.21. Supstitucija je intervokalnoga *ž s r* u prezentskoj osnovi glagola 'moći' (< **mogti*) evidentirana u materijalu: *mōreš*, *mōremo*. Pored ovih se oblika sreću i oblici *mōžeš*, *mōžemo*, ali žive i likovi tipa *mōgeš*.

4.2.22. Da je u nekim slučajevima došlo do kontaktne i distantne asimilacije, pokazuju dostupni nalazi: *š nīma*, *š nōn*; *ošūšīt*, *šašīt* – *šašīla* gl. pridj. rad. ž. jd., *šūša*.

Disimilacijske su pojave očigledne u nekim riječima: *zlāmenot se* – *zlāmenoj se* – *zlāmenola se*, *sūmjāt* – *sūmjon* 1. jd. prez., *sumjīv*, a zanimljivo je istaći i leksem *gūbno* ('guvno'). Prema *r* dolazi *l* u primjeru *lebrō* te u primljenica poput *legrūt*, *šaltūr*.

4.2.23. Palatalni je nazal *n* u pokojnoj riječi izgubio palatalnost: *ditīnstvo*, *jōnce* A mn. (prema *jāñac*).

4.2.24. Govoru nisu strana ni umekšavanja nazala u ponekom primjeru: *gñīzdō*, *gñōj*, *gñūsa*.

4.2.25. Od ostalih posebnosti valja izdvojiti sljedeće:

Stara je konsonantska skupina *zr* u pretežitome broju ovjera razbijena dentalom *d*: *sazdrilo* gl. pridj. rad. s. jd., *zdril*.

Unutar sastava stare konsonantske skupine *žr* može biti umetnuto *d*: *nāždrila*, *nāždri*, ali *žerāt* – *žēredu*.

Stara je skupina *st* u riječi *caklō* metatezom dala *c*.

Predmetanjem je *s* stvorena sekundarna skupina *sp* u imenici *spūž*.

Čuva se stara skupina *sl* u primjeru *slīva*.

Metateza je nastupila u leksemima *grāvon* ('gavran'), *mañiga* i *zīkva* ('zipka').

4.3. Akcenatski sustav

4.3.1. Inventar prozodijskih jedinica obuhvaća tri akcenta: kratki silazni (*ā*), dugi silazni (*ā̃*), akut (*ā̇*) te duljinu (*ā̄*) i kraćinu (*ā̆*).

4.3.2. Akcent *ā* je dug i silazan, akcent *ā̃* je skokovit i zavinut, akcent *ā̇* je kratak i silazan, no kadšto se može dobiti dojam da je ponešto tromiji. Duljine su ispred akcenata veoma izrazite „s tendencijom prema uzlaznosti” (Šimunović 2009: 31).

4.3.3. Distribucija je akcenata uglavnom slobodna, odnosno svaki od pojedinih akcenata može stajati u inicijalnoj, medijalnoj i finalnoj poziciji u riječi.

Kratki se silazni akcent javlja:

- u jednosložnim riječima: *rēť*, *vāš*, *třn*
- u inicijalnome slogu dvosložnih riječi: *mūka*, *plōča*, *sřitan*
- u inicijalnome slogu višesložnih riječi: *glēdomo*, *kōkoše* A mn., *mējedu* 3. mn. prez.
- u medijalnome slogu višesložnih riječi: *dvojīca*, *potřiba*, *zamētemo* 1. mn. prez.
- u finalnome slogu dvosložnih riječi: *kopāt*, *ništō*, *rosā*
- u finalnome slogu višesložnih riječi: *dužinī* DL jd., *vretenō*, *vučedū* 3. jd. prez.

Dugi se silazni akcent javlja:

- u jednosložnim riječima: *mlōd*, *rīč*, *sōl*
- u inicijalnome slogu dvosložnih riječi: *būža*, *mētar*, *svōjta*

– u inicijalnome slogu višesložnih riječi: *dvôdese(t)*, *nônotu* DL jd., *nôpoko*

– u medijalnome slogu višesložnih riječi: *ćikulôtix* G mn., *karatîlcima(n)* DLI mn., *šaltôra*

– u finalnome slogu dvosložnih riječi: *caklôn* I jd., *kršjê*, *ostô* gl. pridj. rad. m. jd.

– u finalnome slogu višesložnih riječi: *izbodêñ* gl. pridj. trp. m. jd., *pantagôn*, *udovíc* G mn.

Akut se javlja:

– u jednosložnim riječima: *pôč*, *pūk*, *smrîč*

– u inicijalnome slogu dvosložnih riječi: *jăstreb*, *tămo*, *žŭjix* G mn.

– u inicijalnome slogu višesložnih riječi: *crîkvica*, *nêțemo*, *pămeti* G jd.

– u medijalnome slogu višesložnih riječi: *kopăña*, *krepăla* gl. pridj. rad. ž. jd., *razgovôrojte* 2. mn. imp!

– u finalnome slogu dvosložnih riječi: *blejŭ* 3. mn. prez., *febrôr*, *gorê* G jd.

– u finalnome slogu višesložnih riječi: *kantadŭr*, *prikučêr*, *xudobê* G jd.

Distribucijsko se ograničenje odnosi na vokal *a* pod kratkim silaznim akcentom koji ne može, u načelu, stajati u inicijalnome ili medijalnome slogu. Isti se u navedenim pozicijama dulji i stoji pod akutom: *lăstavica*, *mlădost*, *poznăjen* 1. jd. prez., *tugovăla* gl. pridj. rad. ž. jd. Riječ je o mladome duljenju koje se odvilo u posljednjih dvjestotinjak godina. Takav je tip duljenja gotovo dosljedan jer zahvaća svako nefinalno *ă* (osim u futurskim oblicima tipa *zvătete* i sveza tipa *sestră_je*), ima i nekih izoliranih primjera (pretežito posuđenice ili novije riječi) u kojima nije provedeno, npr. *banăna*, *făjerica* ('upaljač'), *kăpa* (uz često *berîta*), *kăuștika*, *săstanaak*, *păzit* – *păzin*, ali *vădit* – *vădin* i sl. (usp. Kapović 2015: 613).

Duljine su nakon akcenta utrnete, čuvaju se jedino predakcenatske. U jednoj riječi može stajati jedna duljina. Sudeći prema prikupljenoj terenskoj građi, duljine se mogu javiti jedino ispred silaznih akcenata:¹³

¹³ U pjesničkoj zbirci Tomislava Dorotića *U pustinji jubavi* Petar Šimunović na ovaj način akcentira pojedine primjere: *stinê* (25), *snôgê* (26, 37) i sl. Za ovoga istraživanja nestabilni slijed prednaglasne duljine i akuta, koji je ustvari sekundaran jer je oblik tipa *dușê* s kraćinom primaran, nije potvrđen. Konzultanti sljedeće primjere izgovaraju na ovaj način: *brodê*, *dușê*, *kumê*, *rukê*, *stronê*, *trovê*, *zimê*.

- pred kratkim silaznim: *nōròdu* DL jd., *ugrìzè* 3. jd. prez., *vìnà* G jd.
- pred dugim silaznim: *fremētūnōn* I jd., *mlōtī* gl. pridj. rad. m. jd., *mūtēž*.

4.3.4. Enklitike često nisu pod akcentom: *jō tū vō prošītī*; *onā bi svē znāla*, no u stanovitim okolnostima preuzimaju akcent: *čāvol če sē kūje koñè*; *jemō je svāk dōma če tē īst*; *ne bīsmo dōšli krāju*.

4.3.5. Neoslabljeno je pomicanje akcenta, tj. preskakanje akcenta¹⁴ na proklitiku, evidentirano u nekim primjerima:

- preskakanje na prijedloge: *krōz nos*, *pōl ruku*, *ū oko*, *ū kosti*, *ū more*
- preskakanje na veznike: *pedesēt ī pet*, *trist ī šest*
- preskakanje na negaciju 'ne' u usamljenim primjerima: *nē znon*, *nēva/nē vaja*.

Frekventna su pomicanja akcenta na prijedlog uz duljenje prijedloznoga sloga: *nā ruke*, *nā glovu*.

Kod nekih se zamjениčkih oblika na prijedlogu javlja akut: *zō se*, *nō te*, *ū me*.

4.3.6. Valja opaziti oblike tipa *gūbno*, *pīsmo*, dakle s ujednačenim akutom na osnovi (usp. Kapović 2015: 421–424).

4.3.7. U genitivu i dativu osobne zamjenice 'ja' dolazi očekivani akcent *mēne*, *mēni*.

4.3.8. Zanimljivo je istaknuti nalaze poput *grìzla*, *lēgla*, *lìzla*, *mūzla* u kojima dolazi duljina, kako je to u pojedinim bračkim idiomima, iako se tu očekuje kraćina jer ondje nije bilo poluglasa.

4.3.9. U govoru se provodi predsonantsko duljenje koje je dalo dugi silazni akcent. Potvrdom su primjeri: *đīm*, *gospodīn*, *kōñ*, *koťōl*, *mrtōv*, *posōl*, *rōj*.

4.3.10. Osim predsonantskoga duljenja u govoru je na snazi i duljenje ispred zvučnih konsonanata koje također rezultira dugim silaznim akcentom: *bōb*, *grōzje*, *kōzji*, *obīd*, *obrōz*, *prōg*.

¹⁴ Preskakanje rezultira kratkim silaznim akcentom na inicijalnome slogu fonetske riječi za razliku od prenošenja koje rezultira kratkim uzlaznim akcentom na slogu pred onim slogom s kojega je akcent nestao. Hoće li u pojedinome govoru doći do preskakanja ili prenošenja ovisi o povijesnim razlozima (uz iznimke), ali i o samome idiomu i primjeru (Kapović 2015: 32).

5. Zaključak

Mjesni govor Prazhnica na otoku Braču do sada ni je opisan ni na jednoj jezičnoj ravni. U članku su analizirane fonološke posebnosti prazničkoga govora dobivene za novijega terenskoga istraživanja. Rezultati su pokazali očekivane značajke koje su svojstvene i većemu broju bračkih čakavskih govora (vokal *a*, odnosno *o* kao rezultat poluglasa; pokoji primjer čakavske jake vokalnosti; ikavski refleks jata uz poneki ustaljeni ekavizam; vokal *u* kao odraz stražnjega nazala i slogotvornoga *l*; dvojaka zamjena prednjega nazala; primjeri tipa *rěst*, *krěst*, *orěbăc* te *grěb*; nepostojanje fonema *ž*; čvrsta pozicija fonema *x* i *f*; fonem *j* kao dominantan refleks primarne i sekundarne jotacije dentala *d*; šćakavizam; postojanje tipičnoga čakavskoga *ť*; uglavnom čuvanje skupine *čr*; primjeri tipa *dějden*; promjena *í* u *j* te promjena finalnoga *-m* u *-n* u nastavcima i nepromjenjivim riječima; gotovo sustavno rasterećenje napetosti u rubnim zonama sloga; zadržavanje finalnoga slogovnog *l* osim u jednini muškoga roda glagolskoga pridjeva radnoga i sl.; prijelaz dugog *a* u *o* te duljenje kratkog *a* u nefinalnome slogu u *ă*; troakcenatski sustav s duljinama ispred akcenta). Pojedine promjene i inovacije koje se sreću u novije vrijeme u brojnim čakavskim govorima, a tako i u onima otoka Brača, nisu za ovoga istraživanja ovjerene u mjesnome govoru Prazhnica. Pokazuje se, dakle, da je praznički idiom čvrst i dobro sačuvan, a da su mogući nanosi sasvim ograničena domašaja.

OGLED GOVORA

Govori Franka Jerčić (1926.)

Jō san bila ostăla sa măteron i jōš jednōn sestrōn jer mi je otăc išo u Aměrike i nī jemō ol čěga živīt, i da te ōn čagōl stět i vrōtīt se dōma. Ali je sudbină bila tăka da ōn nī nīkal stěko, nego ūvik je bī sirotă... Pōšli je dōšlo vrīme da bi ōn mēne đigo tămo. A sestră se počēla odōvăt, onă je mlăjo ol mēne, ali ěto, trěfīlo non je lipo. I ondă se počēla odōvăt. I ondă jō jădna ča tū?! Ōn da te mi poslă(t) kōrte, a jō vět vămō se zajubijen. I nē sōmo u jedněga, nego u dvō, trī. I ondă ča tū(n), kŭl tū(n)? Ondă... kakō tū măter ostăvi(t)? Da nekă grě i onă. Jō govōrin: pōtte ti rōg. I ondă je ōn mēni tăko priko nikěga konzulată naprăvi kōrte da jō mōgu dōt u Santijăgo. I ondă jō se vėt(t) počēla prīlišno zaglědot za sadăšněga mŭža i jō odustăla. I ondă se bī mălo sjīdī. A govorīli su da neka jō dōjden tămō da su

nikèga bogatùnà iz nášega selà, da je bogàt, a da nì ožènen. (...) I ondà nìsòn ìšla, èto, i ondà san se odòla za ovèga siromāxa – nì jemò bãš ni kùtu ni kùčište, nìti san znāla dī ò mi bīt pòsteja nì nìšta nìsòn znāla. I tāko je ostālo... i tāko živìla do danàs... Jer nìsòn nìkal bìla glòdna. Mùž mi je ròdi svāki zanòt, a nòjvète marangunìju. I ondà smo tāko živìli, i èto do danàs jò jèmon devedesèt i jednù ìpo gòdinu. Ovè zòdnè dōne nìštò san se razbolìla, a ìnače do tāl san ùvik xodìla sa katrìdon na kòla, iskùxola obìd mènì, mùžu... jednà mi je tèt u Nèmašku, a jednà tāmò... i nè znon ça tèt bīt od mènè... fola Bògu, ù ruke Bòžje.

Govore Marija Kusanović (rođ. Klinčić) (1930.) i Slobodan Kusanović (1957.)

– ...črvěj... tò Van je tròvà će smò jìli i bròli.

– Ka san xodì u Pučìšta u skùlu, po ondà døj dōma, ondà vazèst kozù u pāšu i ondà črvējà i koromāča i kòzje brodè... nì bìlo ondà banànix nì tìkulòtix!

– Jò san se odòla pedesèt i trète... ondà je bìlo pòsli rāta... nì se imālo nìšta... U Pučìšta ìša bi u skùlu òn i drùgi brāt po bi nin bìla pofrìgola jòje i stāvila u dvì fètice krùxa će sàn dōma ispèkla.

– Da nì ondà bìlo kozè i da nì bìlo mlìkà, svì bi bìli krepāli òl gloda!

– Jè znòš će jè žejùd? È, mī smo ga pèkli, bì je gòrak... A kal smo pòčeli fumāt, ondà kadùje i cmìja zamotāt u blòk od autòbusa. Ondà u tì blòk od autòbusa će tì je potròšen smotāt kadùje i cmìja... ìxxx... tò je đìmilo kò àuta.

Literatura

- Derksen, Rick (2008) *Etymological Dictionary of the Slavic Inherited Lexicon*, Brill, Leiden – Boston.
- Finka, Božidar (1971) „Čakavsko narječje”, *Čakavska rič* 1/1–2, 11–71.
- Fonološki opisi (1981) *Fonološki opisi srpskohrvatskih/hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih Opšteslovenskim lingvističkim atlasom*, ur. Pavle Ivić, Posebna izdanja ANUBiH, LV/0, Odjeljenje društvenih nauka, Sarajevo.

- Galović, Filip (2013) „Jezične osobitosti mjesnoga govora Ložišća na otoku Braču”, *Fluminensia*, 25/1, 181–198.
- Galović, Filip (2014a) „Govor Donjega Humca”, *Jezikoslovlje*, 15/2–3, 231–267.
- Galović, Filip (2014b) „Nazivi za zanimanja, zvanja i počasne službe romanskoga podrijetla u govoru Ložišća na otoku Braču”, *Čakavska rič*, 42/1–2, 87–112.
- Galović, Filip (2016) „Stjepan Pulišelić i ‘Glos sa škrop’”, *Čakavska rič*, 44/1–2, 141–176.
- Hraste, Mate (1940) „Čakavski dijalekat ostrva Brača”, *Srpski dijalektološki zbornik*, 10, 3–66.
- Kapović, Mate (2015) *Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika*, Matica hrvatska, Zagreb.
- Langston, Keith (2006) *Čakavian prosody: the accentual patterns of the čakavian dialects of Croatian*, Slavica Publishers, Bloomington.
- Lisac, Josip (2009) *Hrvatska dijalektologija 2: Čakavsko narječje*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
- Lisac, Josip (2017) „Pražnički govor u poeziji Tomislava Dorotića”, *Život mora biti djelo duha. Zbornik posvećen prof. dr. sc. Dubravki Sesar*, ur. Zrinka Kovačević i Ivana Vidović Bolt, Disput, Zagreb.
- Lukežić, Iva (2012) *Zajednička povijest hrvatskih narječja: 1. Fonologija*, Hrvatska sveučilišna naklada – Filozofski fakultet u Rijeci – Katedra Čakavskog sabora Grobnišćine, Zagreb – Rijeka – Čavle.
- Moguš, Milan (1977) *Čakavsko narječje. Fonologija*, Školska knjiga, Zagreb.
- Sujoldžić, Anita; Finka, Božidar; Šimunović, Petar; Rudan, Pavao (1988) „Sličnosti i razlike u govorima otoka Brača kao odraz migracijskih kretanja”, *Rasprave Zavoda za jezik*, 14, 163–184.
- Šimunović, Petar (2005) *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora*, Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.
- Šimunović, Petar (2009) *Rječnik bračkih čakavskih govora* (2. izd.), Golden marketing – Tehnička knjiga, Zagreb.

SUMMARY

Filip Galović

THE PHONOLOGICAL SYSTEM OF THE LOCAL DIALECT
OF PRAŽNICA

Although the majority of features of the local dialect of the village of Pražnica can be found in the synthetic descriptions of the Brač Čakavian local dialects, this local dialect has not been fully described on any linguistic level, and only partial information about it is available. In this paper, on the basis of his recent field investigations, the author describes the phonological features of the Pražnica local dialect.

The results revealed the existence of expected characteristics which are present in the majority of Čakavian dialects on the island of Brač: the semivowel produces the vowel *a*, that is, *o*; we find some examples of Čakavian vocalization of vowels in weak positions; Ikavian reflex of **ě* with a few Ekavian forms; the syllabic *l* and OCS **q* are consistently changed into the vowel *u*; the reflex of OCS **ę* > *a* after palatal consonants and **ę* > *e* after other consonants; examples like *rěst*, *krěst*, *orěbàc* and *grěb*; no phoneme *ž*; firm position of phonemes *h* and *f*; the phoneme *j* as the dominant reflex of primary and secondary jotation of the dental *d*; "šćakavism", that is, the sequences **st'* and **zd'*, as well as **sk*, **zg* that give *šč*, *zj/žj*; the existence of typical Čakavian *t'*; the **čr* sequence is preserved in most cases; examples such as *dōjden*; the change of *l̃* into *j*; change of *-m* > *-n* in final position in grammatical endings and indeclinable words; almost systematic modification of consonant clusters; the consonant *l* is preserved in the syllable-final position but not in the singular of masculine nouns in past participle; the change of long *a* into *o* and the lengthening of short *a* into *ā* in nonfinal syllables; a three accent system with a length before the accent.

The analysis shows that the local dialect of Pražnica is a stable system which has preserved its structure and that the more recent changes and innovations that are found in some other Brač local dialects have not penetrated this local dialect.

Keywords: *Čakavian dialect; south Čakavian dialect; Brač local dialects; local dialect of Pražnica; phonology*